

Хамза Есенжанов 1908 жылдың 25 желтоқсанында Батыс Қазақстанның інжу-маржаны деп есептелетін Шалқар көлінің жағасында орта дәулетті адамның отбасында дүние есігін ашқан. Шалқар көлі – Батыс Қазақстан облысының қазіргі Теректі ауданының Сарыөмір ауылында. Ата-анасынан ерте айырылған Хамза әкесінің інісі Қайыржанның тәрбиесінде болып, 1920–1927 жылдары аралығында Жымпитыдағы (қазіргі Сырым ауданы) 7 жылдық мектепте білім алған. 1927–1929 жылдары Алматы зоотехникумінде, 1929–1933 жылдары Алматы педагогикалық институтының тіл-әдебиет факультетінде оқыған. Үзеңгілес досы Мұхаметжан Қаратаевтің естелігінде Хамзаның интеллигент отбасынан шығып, мәдениеті ерекше болғандығы айтылады. Екеуінің арасында әдеби тандем болғанын, бірге мақала жазғанын, бірлесіп хрестоматия шығарғанын сағынышпен еске алады. Мұхаметжан Қаратаев Хамзаның Жазушылар Одағында Ілияс Жансүгіровтің қоластында жасаған хатшылық қызметінің әдеби ортаға бейімделуіне, қаламының ұшталуына септігін тигізгенін атап өтеді.

Хамза Ықсанұлы өз заманының мүмкіндіктерінен жоғары жерлерде білім алған. 1934–1936 жылдары Ленинградтың тарих, тіл мен әдебиет институтының аспиран-турасында білімін шыңдаған. Хамзаның алғашқы «Алтынның қадағы алты сом деген әңгімесі «Елші» деген лақап атпен «Қызыл ту» газетінде жарияланған.

Осыдан кейін қаламы ұштала берген. Өлең, әңгіме-повесть, пьесалар жазуды жалғастыра берген. Орыс және шетел жазушыларының шығармаларын аударуды қолға алған. Бұдан біз Хамзаның қаламы қарымды жазушы, драматург, аудармашы болғанын түсінеміз.

Кәсіби шеберлікпен жазылып, Бейімбет Майлиннің мақтауына ие болған «Өлеңтінің жағасында» деп аталатын алғашқы әңгімелерінің бірі 1930 жылы «Жаңа әдебиет» журналының №7 санында жарық көрген.

Хамзаның шығармалары шынайы оқиғаларды сипаттайды. Олай болатын себебі: шығармаларындағы көптеген тарихи оқиғаларды өз көзімен көрген. Көрмегендерін сондай аласапыранның ішінде жүрген ағасы Ғалымжан Есенжановтан естіген. Ағасы ел ісіне араласа жүріп, кеңестің халықты теңестіруге, еркіндікке ұмтылған әрекеттеріне кедергі келтірген бандыларға қарсы күрестерге қатысқан. Қатысып қана қоймаған, Хамза сияқты жас өскіндерге майын тамыза әңгімелеп, ерлік пен батырлыққа, халықшыл болуға қызықтыра білген.

Хамзаны әдебиетке еліктірген тағы бір тұлға – ауылындағы әнші, өлеңші Нұржан деген адам. Ол кісі айналасына бала жинала қалса, қисса-дастандарды, ел шежірелерін айтудан жалықпайды екен. Шытырмандарға толы дастандардағы оқиғалар бала Хамзаны қиялдарға жетелеп, есейе келе жазушылық жолға салды деуге болады.